

Släktcirkeln

Forum för cirkelledare 21

Jan
2002

Utgivare: Sveriges Släktforskarförbund

Postadress: Box 30222, 104 25 Stockholm

Redaktör: Gunvor Hjærtström

Tel: 08 - 695 08 90

Fax: 08 - 695 08 24

Noteringar från Borås

Erfarenheterna från Cirkelledarkonferensen på Släktforskarlagarna i Borås visade tydligt att den korta tid vi har till vårt förfogande inte räcker. Mitt förslag i Angeläget om att vi börjar tidigare har inte gett respons än. Jag hoppas att du som läsare/deltagare hör av dig med synpunkter som kan påverka planeringen.

SVARs representant, Märিত Färnlöf, inledde konferensen i Borås med att berätta hur de sett över sina rutiner och utarbetat två specialblanketter för beställning av mikrokort till studiecirkel. SVAR anser det viktigt att cirkel kan bedrivas och att deltagarna får sina mikrokort under den begränsade tid en cirkel pågår. Läs mer om detta på sidan 2.

Nils Marelius presenterade på några tilldelade minuter *Kyrkobokföringshistorik*, en beskrivning av pastorsämbetenas arbetsuppgifter fram till 1991-06-30. Detta uppslagskompendium säljs via Svenska kyrkans församlingsförbund och av Nils som är medförfattare.

Ewa Johansson presenterade sin lärobok *Släktforskningens Mysterium*. Boken är recenserad på sidan 3.

På samma sida kan du läsa om Skåneföreningar som har genomfört en fortbildningsdag för sina cirkelledare inom ett begränsat geografiskt område. En utmärkt idé att komma samman och kunna diskutera, utveckla tankar och idéer, som den om en Cirkelledarbank.

På följande två sidor delar Vera Pettersson, Inez Emt Hallberg och Anita Andersson med sig av sina tips om olika typer av grupparbeten och vad de kan leda till.

Carl Szabad beskriver på sidorna 6-8 hur det går till att göra en sockengenealogi, ett spännande detektivarbete. Tag till er Carls tips om att göra detta i en grupp.

Så varierande och mångfacetterad är denna hobby eller snarare sättet att leva.

Jag har också ett projekt på gång, men det gör jag när jag är alldeles ensam. För några år sedan, när jag berättade för mina barn om alla frågor som jag inte ställde i tid till de äldre i släkten, tyckte de att jag skulle börja skriva ner vad jag mindes. "Va, jag har väl ingenting att berätta" utbrast jag. "Gör det för oss och dina barnbarn" sade de. Efter en kort diskussion fick dom mig att tänka om. Nu när jag är ensam och känner för det så tar jag fram ett anteckningsblock, penna och bandspelare och berättar något jag inte berättat tidigare. Och visst är det skillnad på min uppväxt på en gård i Tornedalen med minnesbilder av andra världskriget som bokstavligen syntes tre mil bort när byarna utmed gränsen på finska sidan stod i lågor och barnens uppväxt i den idyll som den bland kyrkstugorna i Gammelstad. Om jag vänjer mig vid min röst så kanske jag skriver av berättelserna. De äldsta banden är än så länge bara fyra år.

Tillbaka till Cirkelledarkonferensen i Borås.

Grunden för kvalitet i släktforskningen läggs runt om i landet till stor del i alla de cirkel som många blivande släktforskare går. Ett önskemål som framfördes var att samarbetet mellan förbundet och studieförbunden bör utvecklas. Ett annat var utbildning av cirkelledare - ett förslag som har framkommit tidigare. Men så som man har försökt realisera det har inte lyckats till fullo än.

Mats Olsson, inledde blocket fortsättningskurser. Mats använder *Släktforska Steg för steg* som kursbok och berättade att han haft kontakt med Per Clemensson om en del II. Inom en inte alltför avlägsen framtid kommer den, hade Per lovat. Den som väntar på något gott...

Lästips; *Kvalitet inom släktforskningen*, av förbundet beställd utredning, har kommit ut i tryck. Alla föreningar har fått den. Förhoppningsvis kommer den ut på Rötter.

Lycka till med era cirkel i vår!

020106 Gunvor Hjærtström

Rapport från Skåne

Sveriges Släktforskarförbund
Box 30222
104 25 Stockholm

Rapport

011114

Den 27 oktober höll Skånes Genealogiska Förbund sin första samling för utbildningsansvariga och cirkelledare. Vi hade anlitat draghjälp från Kronobergs Genealogiska förening, närmare bestämt från Margit Lorensen, som hade erfarenhet från liknande träffar där. Pia Wedeklint från ABF berättade om pedagogik och metodik i cirkelarbetet och Gertrud Andersson SGF framhöll fördelarna med att anlita de lokala studieförbunden vid föredrag och cirklar. Eftermiddagen ägnades åt diskussion hur man skall förbättra kvaliteten på släktforskarcirklarna. Det fanns avskräckande exempel på hur dessa kunde hållas.

Resultatet av detta blev att SGF skall skriva till de olika studieförbunden i Skåne och framföra vad som är rimligt att man bör ha med i en nybörjarcirkel. Det bör inte heller kallas nybörjarcirkel, då en stor del av deltagarna redan har forskat flera år och träffas i form av en kamratcirkel. De som kommer nya känner sig lätt utanför och tappar sugen eller fortsätter hos andra studieförbund. För att få bättre cirkelledare på marknaden ansåg vi inte att utfärdandet av certifikat var modellen. Detta trodde vi stred mot målsättningen av vad en studiecirkel ansågs vara. Intyg på genomgångna kurser i ämnet och studieförbundens pedagogikkurser skulle vara meriterande. Likaså cirkelledarnas fleråriga egna forskande och knytningen till någon släktforskarförening var att rekommendera.

Uppföljning av denna typ av träffar är lämpligast att lägga på hösten strax efter riksförbundets stämma med cirkelledarkonferens. Vi kan därmed nå ut till de cirkelledare som ej har möjlighet att åka på riksstämman. Dock ansåg vi att årets konferens i Borås varit mindre bra. Det kändes som det stressades på slutet, grupparbetet ledde inte till något. Bättre disciplin på föredragshållarna så att tiden hålles eller att låta bli grupparbetet.

En cirkelledarbank håller också på att upprättas. Detta för att föreningar och studieförbund skall kunna se vilka cirkelledare som finns att tillgå inför start av nya cirklar. Cirkelledarnas meriter kommer också att finnas med i denna

förteckning. När förteckningen är klar skickas en kopia till riksförbundet, som vi hoppas skickar "Cirkelledaren" till samtliga.

För Skånes Genealogiska Förbund

Bokrecension

Boken heter "Släktforskningens Mysterium" av Ewa Johansson. Boken har som underrubrik - Lärobok i släktforskning.

Boken kostar ca 250 kr, är utgiven på Monitorförlaget och består av 135 sidor i A4 format.

Detta är en bok som alla kan ha nytta av, både de som är nybörjare och de som släktforskat en längre tid. Man får veta en hel del omkring seder och bruk från förr nämligen. Bara innehållsförteckningen i början av boken är diger, här tror jag att de flesta kan finna något av intresse. Exemplet typ antavlor och ansedlar är bra för nybörjare, för att få ett hum om vad som kan vara viktigt.

Dator kontra icke dator behandlas också. Detta är viktigt såtillvida att en hel del tror att äger man en dator så går allt på räls, vilket inte är fallet. En del skaffar inte dator för detta ändamål utan det går bra att ha allt på papper.

Pastorsexp. och nutidsforskning behandlas detta kan skilja ganska mycket från församling till församling.

Tycker exemplen är bra, kanske är något exempel i längsta laget, men man kan få reda på mycket runtomkring personerna som det mycket riktigt påpekas.

Även om de olika arkivens namn och öppettider kan skifta rejält, så blir man tipsad om var man ska leta.

Boken innehåller mycket "historia" runt de olika händelserna, vilket jag tror att många icke "nybörjare" kan dra nytta av.

Till sist finns en mycket diger litteraturlista som endast skall vara ett urval.

Tycker att denna bok kan ge de flesta lite "matnyttigt" den är hopkommen av mycket gediget arbete.

Ann-Charlotte Jönsson i Tollarp

Det kom ett brev

Sundbyberg 2001.06.16

Hej Gunvor Hjärtström

Vid telefonsamtalet för en tid sedan lovade jag att sända lite information om vad vi sysslar med som fortsättning på släktforskningskursen.

1985 i januari anmälde jag mig till en kurs (cirkel) i släktforskning på Medborgarskolan i Solna. Vid kursens slut tyckte vår kursledare att detta hade varit så roligt och undrade om vi hade lust att fortsätta nästa termin. Och det ville vi. Vi enades om att använda boken "Kulturhistoria för släktforskare" av Jan Garnert.

Varje träff inledde vi med en genomgång: "VAD NYTT" Då fick var en redogöra för om han eller hon kommit någon vart i sin forskning och hade man kört fast på något sätt försökte vi att gemensamt lösa problemet. Punkten står kvar men nu är det mest fråga om man kommit på något nytt i aktuellt tema men också andra problem tar vi itu med.

När vi tyckte att vi kommit igång ordentligt i vår forskning övergick vi till att ta reda på så mycket som möjligt om hur våra förfäder levde. Vad de åt och drack, vilka kläder hade de osv. Hur påverkades de av kyrkan, lagar och förordningar. Vi utgick från en vanlig gräsrot, Per Svensson och kallade oss Per Svenssons vänner (PSV). Vi delade upp ämnen mellan oss och skrev uppsatser som vi läste upp på träffarna. De har blivit åtskilliga skrivelser med åren. Mat och dryck, jakt och fiske, lagar och förordningar, skråväsen, pengar och pengars värde, järnbruk, skolväsen och mycket mera.

Det är ungefär vad du nämner i artikeln i SLÄKTCIRKELN. Jag skulle vilja lägga till skiften och när byarna sprängdes som var av mycket stor betydelse för våra förfäder. Nöjen, seder och bruk hör också hit. Det senaste året har vi ägnat oss åt att läsa och skriva om kyrkohistoria eftersom kyrkan fyllde tusen år förra året och hade så stor betydelse för våra förfäder. Vi började med asagudarna och via katolicism och reformation är vi nu framme i vår tid. Vi har talat om frireligiösa rörelser som växte fram huvudsakligen på 1800-talet. Emigrationen är också en viktig del i historien.

Vi har samlat tidningsartiklar i alla möjliga ämnen som en av våra medlemmar kopierat till alla. Det har blivit en försvarlig trave. När vi började var vi väl en åtta-tio stycken tror jag. Några har tröttnat, några har dött, andra har flyttat till annan ort, nya har kommit istället. Nu är vi sju tappra som träffas var 14:e dag under vinterhalvåret. På våarna har vi gjort en utflykt eller studiebesök till något museum eller hembygdsgård eller annan sevärdhet med historisk eller folklig anknytning.

Det är lite av vad vi håller på med hoppas att det kan ge dig tips till kompendiet. Jag tycker det låter bra att göra ett sådant, det är nog många som skulle vilja försätta, men det är svårt att komma på vad man ska ta itu med.

Vera Pettersson

Vängrupp i Vallentuna

Inez Emt Hallberg håller i trådarna för en vängrupp. De träffades genom släktforskningen. En grupp utkristalliserades som tyckte att det var så roligt så de ville fortsätta och bredda med annat.

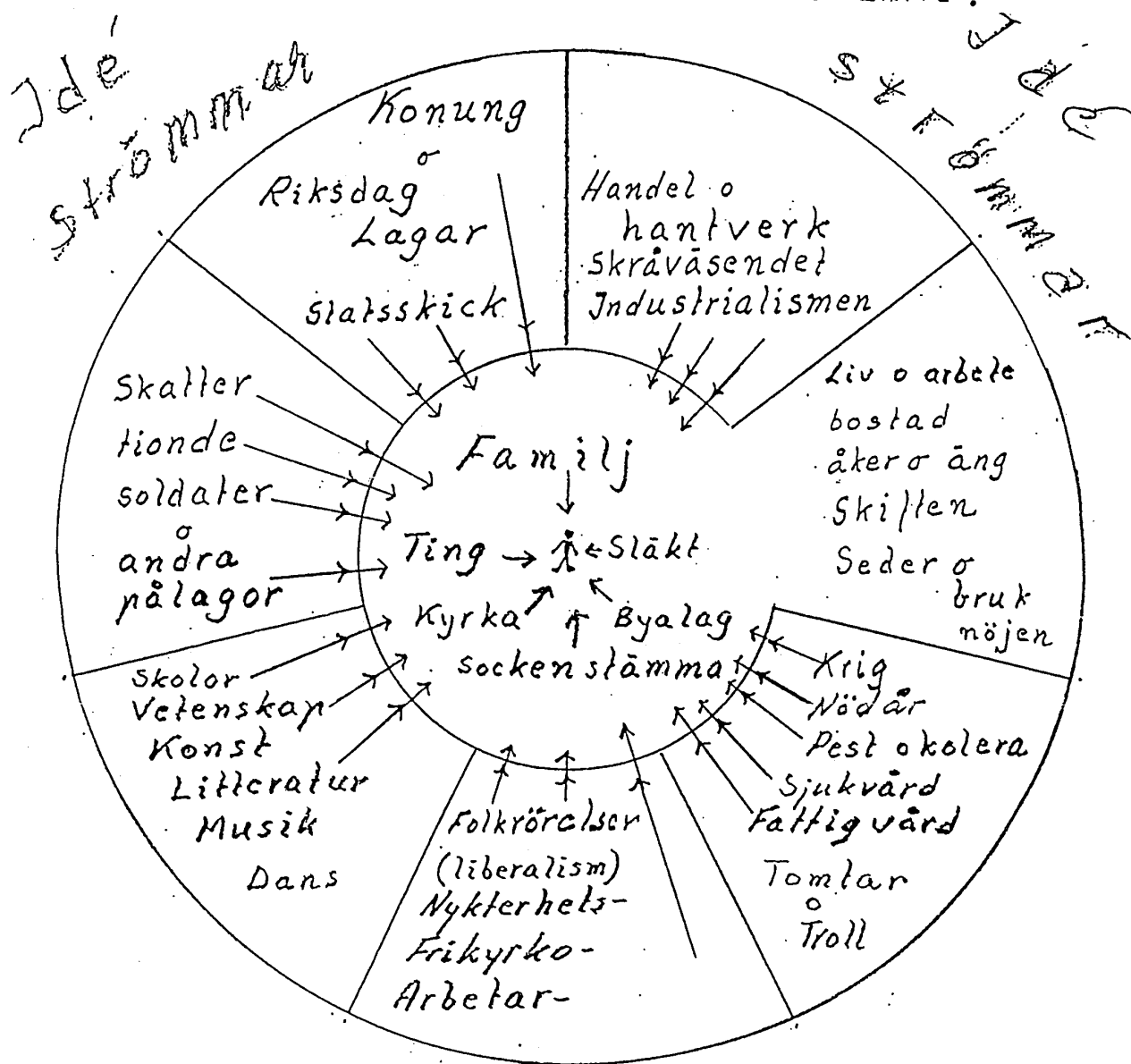
Några har tillkommit med åren. De är nu elva forskare i alla åldrar, en del fortfarande yrkesverksamma, resten pensionärer, både "unga" och gamla", flera har forskat i många år, andra var

nybörjare för några år sedan.

De träffas var 14:e dag under terminerna i Studieförbundet Vuxenskolas lokaler, tar upp problem och försöker gemensamt lösa dem, diskuterar, tipsar varandra om olika sökvägar och informerar om nyheter, t ex från Internet, läser svåra texter tillsammans, gör studiebesök, ofta tillsammans med pågående kurser.

Inez sammanfattar sin berättelse med: "Vi trivs, vi 'peppar' varandra och vi har dessutom väldigt roligt tillsammans!"

VAD PÅVERKADE VÅR GAMLE ANFADER - PER SVENSSONS- LIV OCH LEVERNE?

Omstart vid mogen ålder

Anita Andersson ringde och berättade hur hon hittade ett nytt jobb vid 45 års ålder tack vare släktforskningen. Hon började släktforska i mitten på 1980-talet, men gav upp för att det var så svårt att hitta och framför allt läsa i källorna, tyckte hon.

Hon gick en kurs i handstillsläsning som hennes lokala förening arrangerade. Terminen efter gick hon en nybörjarcirkel hos ett studieförbund och lärde sig metodiken och strukturen i forskandet.

Kurskamraterna sågs sedan på olika arkiv och bestämde sig för att bilda en grupp för en fortsättningskurs. Kvinnors liv var det gemensamma intresset. Studieförbundet hittade rätt cirkelledare som inbjöd en kvinnohistoriker till en träff.

Efter kursen anordnade de en studieresa till huvudstaden med besök på museer och teatrar där de kunde få se kvinnors klädedräkter genom tiderna.

Idag arbetar Anita som designer, är delägare i en ateljé som syr scenkläder åt artister och teatrar och släktforskar givetvis vidare.

Att göra en sockengenealogi

Rekonstruktion är ett ord som använts emellanåt för att beskriva när man gör en fullständig utredning av en socken, eller kanske bara en by. Det ordet avses betyda att man ska återskapa en källa, exempelvis en husförhörlängd, som ingen kan säga om den ens har funnits en gång. Därför föredrar jag själv beteckningen *sockengenealogi*. Ett sådant arbete passar bra att utföra i en grupp, eftersom det dels består i att gå igenom flera olika typer av källor, men också för att det blir ett omfattande, men mycket stimulerande arbete.

Metod

Hur gör man då? När vi själva forskar rör det vanligtvis vår egen släkt, och den har man alltid någon relation till. Antingen är personerna i utredningen barn eller föräldrar, någon annan möjlighet finns inte.

Jag ska i korthet beskriva hur jag gjorde när jag beslöt mig för att göra en fullständig genomgång av gårdarna i Resele i Ångermanland, min mors och en stor del av hennes förfäders hemsocken.

Många som tar det stora steget att utreda en hel socken börjar med att kasta sig över kyrkböckerna och lägger sin allt de hittar i ett släktforskarprogram. Sedan är de färdiga.

Jag anser det är fel metod. Den är lockande, eftersom man omedelbart, i födelse- och vigselböcker, hittar de så eftertraktade källorna till släktrationer. Det blir dock ingen fullständig bild över familjerna, gårdarna och torpen som man får fram, utan bara den bild de bevarade kyrkböckerna visar upp. Jag anser i stället att man måste börja med skattelängderna.

Skattelängder

För att få fram hur en gård eller ett torp har bytt ägare genom seklerna måste man använda sig av skattelängderna. De upprättas årligen, där de äldsta börjar redan på 1530-talet. Under andra halvan av 1500- och hela 1600-talet förekommer flera olika sorters längder parallellt. Man kan alltså, om man utnyttjar dem rätt, få en

mycket god bild av gården i förhållande till granngård, grannby, eller hur odlingsförhållandena växlar mellan åren. Dessutom får man exakt reda på när en gård byter ägare; när en son eller måg tar över eller gården helt enkelt säljs. Jag ska beskriva några olika typer av längder.

Tiondelängderna, förteckningen över hur mycket av skörden som betalas i skatt till kyrkan eller staten, kan visa att ett år var den god, men det nästa frös den bort helt. De fördes från 1550-talet till slutet av 1600-talet.

Boskapslängderna kan visa att gården var stor, hade ganska många kor, men året efter är bara ungefär hälften upptagna i längden. Ett arvskifte har skett. De fördes ungefär parallellt med tiondelängderna.

Mantalslängderna, förteckningen över antalet skattskyldiga personer på en gård, börjar på 1620-talet och blir årligen återkommande från 1630-talet. De anger från början bara namnet på bonden och det sammanlagda antalet personer, men från 1680-talet införs kolumner för bonden, hustrun, söner, döttrar, sonhustrur, mågar, pigor, drängar och åldersdigna. Fortfarande får man bara namnet på husbonden, eller änkan där han är död. Eftersom längderna upprättas årligen kan ändå ge värdefulla pusselbitar för det kommande arbetet, som exempelvis antalet barn (över 15 år), när de är födda (de kommer med i längden det år de fyller 16), eller när hustrun avlider eller fyller 63 år (hon försvinner då ur längden).

Mantalslängden kan också ge upplysning om när en gård byter ägare, exempelvis när Per Perssons son Per tar över. Då förändras familjestrukturen så att de barn som var skrivna under bonden ett år står nästa år som pigor och drängar, dvs syskon till den nye bonden. Ett generationsskifte har skett.

Från början av 1800-talet börjar även namnen på övriga skattskyldiga i familjen föras in, och även deras ålder. Detta blir särskilt värdefullt

för socknar som saknar husförhörslängder för den tiden.

Mantalslängderna upprättades dessutom i flera exemplar, som om något förkommit finns alltid andra kvar, antingen på Riksarkivet eller aktuellt landsarkiv.

Även jordeböckerna som anger ägaren till ett hemman är värdefulla, även om de kan ha en viss eftersläpning, där inte arvskifte skett.

Det finns även andra typer av skattelängder, mer sporadiskt förda. För en mer fullständig förteckning, se min uppsats i Släktforskarnas årsbok '95, sid 95-106.

Arbetets gång

Men hur sammanställer man alla dessa fakta? Ett sätt är att skapa ett formulär för varje familj där uppgifterna ur längderna förs in, år efter år. Man kan då lätt också följa gårdarna bakåt i tiden, åtminstone hur skiftena skett i mindre byar där det inte blir problem med gårdens identifiering. Ett exempel på hur ett formulär kan se ut finns på följande sida. Det måste emellertid anpassas efter de lokala förutsättningarna, som först framgår när man analyserat tillgångarna på skattelängder och hur dessa ser ut. Formuläret skapas lätt i exempelvis dataprogrammet Excel.

Genom att använda sig av metoden med skattelängder får man även med en familj som kanske gift sig i en annan socken och sedan barnlösa bor på en gård i kanske 20-30 år. De har vare sig lämnat spår i någon födelse- eller vigselbok och skulle alltså vara totalt anonyma om inte skattelängderna använts. Men eftersom de bebott en gård i decennier har de likaväl som någon annan fyllt sin funktion i bygemenskapen och ska då även ingå i en sockengenealogi.

Om vi hoppar framåt i tiden, när alla uppgifter ur de olika skattelängderna är inlagda i formulären, kan man börja använda kyrkböckerna. Det kan vara praktiskt att nu använda sig av ett släktforskarprogram där det finns möjlighet att ange vilken gård eller torp en familj bott på och även

under vilken tidsperiod, så att man vid en utskrift kan sortera in familjen rätt i tiden.

Vid genomgång av kyrkböckerna kommer man att hitta många som får barn, gifter sig eller avlider utan att man vid en första anblick kan identifiera dem i bystrukturen. De får då registreras separat eftersom de senare under arbetets gång oftast återfinns ändå, kanske som soldater, drängar, pigor eller barn i en annan by. Till kyrkböckerna hör även kyrkoräkenskaperna som ofta, åtminstone i äldre tider, är mer noggrant förda än vigsel- och dödböckerna och därför kan tillföra värdefull information när man av olika orsaker skänkt pengar till kyrkan.

För att få mer kött på benen går man därefter igenom domböckerna. Det kan vara ett arbete som är svårt att komma igång med eftersom det ställer mycket högre krav på läskunnighet. De tidigare källorna har haft karaktären av tabeller, där man kan räkna ut vilken uppgift som ska stå på en given plats, medan domböcker handlar om ren brödtext som ska tolkas. Men när man väl lärt sig skrivarens handstil kommer belöningen i form av de mustiga beskrivningar som ofta finns från tingen. Dessutom handlar målen emellanåt om arvskiften eller stridigheter där släktförhållanden beskrivs, och då kan integreras i den gårds- och familjestruktur som nu är uppbyggd.

Jag har här ovan beskrivit de tre vanligaste typerna av källmaterial för att göra en sockengenealogi. Den eller de som kommit så här långt har dock säkert under resans gång upptäckt vilken mängd av övriga källor som finns att tillgå, exempelvis militära rullor på Krigsarkivet eller landsarkiven eller topografiska samlingar på Riksarkivet, landsarkiven, Krigsarkivet, Riksantikvarieämbetets arkiv eller Nordiska museets arkiv. Även den lokala hembygdsföreningen har säkert mycket material, men fall inte i fällan att börja där, utan strukturera arbetet först enligt ovanstående så finns ingen risk att du hittar uppgift om personer som du inte omedelbart kan identifiera.

Carl Szabad

